

PARAMETRİK OLMAYAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER 8

Prof. Dr. Ali ŞEN

1

İki Populasyonun Karşılaştırılması: Eşleştirilmiş Örnekler için Wilcoxon İşaretli Mertebe Testi -BÜYÜK ÖRNEK

Bağımsız populasyonlara uygulanan mertebe toplamaları testinde olduğu gibi wilcoxon'un işaretli mertebeler testi istatistiği de büyük örneklerde ($n \geq 25$) normal dağılıma yakınsar.

Varsayım :

- 1- Farkların örneğe seçildiği farklar populasyonunun dağılışı sürekli dir
- 2- Örnekler farklar populasyonundan rastgele seçilmiştir.

2

İki Populasyonun Karşılaştırılması: Eşleştirilmiş Örnekler için Wilcoxon İşaretli Mertebe Testi -BÜYÜK ÖRNEK

Tek yönlü test:

H₀: İki populasyon eş dağılışa sahiptir

H₁: A'nın dağılışı B'ye göre sağdadır

Test İstatistiği:
$$z = \frac{T_+ - \frac{n(n+1)}{4}}{\sqrt{\frac{n(n+1)(2n+1)}{24}}}$$

Ret bölgesi:

$$z > z_{\alpha}$$

Varsayım (n ≥ 25)

Çift yönlü test

İki populasyon eş dağılışa sahiptir

A'nın dağılışı B'ye göre sağa veya sola kaymıştır

Ret Bölgesi:

$$z < -z_{\alpha/2} \text{ veya } z > z_{\alpha/2}$$

3

PARAMETRİK OLMAYAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER-9

Prof. Dr. Ali ŞEN

4

Tam Rassel Tasarım- Tesadüf Parselleri için Kruskal Wallis H testi

Tam rassel tasarım karşılaştırılmak istenen p adet popülasyondan alınan bağımsız örneklemelere uygulanan bir testtir.

p adet popülasyonun dağılımlarının normal olduğu bilindiğinde bu popülasyonların ortalamalarını karşılaştırmak için varyans analizi ve -testi kullanılabilmektedir

p adet popülasyon herhangi bir dağılım varsayımı gereksizdir
kruskal wallis' in H testi ile karşılaştırılabilir.

Varsayım :

- 1-P adet örneklem bağımsız ve rastgele seçilmiştir
- 2-Her örneklemde 5 veya daha fazla ölçüm vardır
- 3-Örneklemelerin seçildiği p popülasyonun dağılımı sürekli.

5

Tam Rassel Tasarım- Tesadüf Parselleri için Kruskal Wallis H testi

Örnek:

Üç farklı sektöre ait firmalarda çalışan sayılarının karşılaştırılması istenmektedir (Tarım, İmalat ve Hizmet) Her sektöre ait 10 adet şirket örnekleme seçilmiş ve her birinde çalışan sayıları incelenmiştir.
Sonuçlar şu şekildedir

6

Tam Rassel Tasarım- Tesadüf Parselleri için Kruskal Wallis H testi

Tarım	İmalat	Hizmet
10	244	17
350	93	249
4	3532	38
26	17	5
15	526	101
106	133	1
18	14	12
23	192	233
62	443	31
8	69	39

7

Tam Rassel Tasarım- Tesadüf Parselleri için Kruskal Wallis H testi

H_0 : Her üç populasyon eş dağılışa sahiptir.

H_1 : En az bir populasyon yer olarak diğerlerinden farklıdır.

Test istatistiği:

$$H = \frac{12}{n(n+1)} \sum_{j=1}^p \frac{R_j^2}{n_j} - 3(n+1)$$

burada n_j , j inci örneklemdaki gözlem sayısı n de toplam örnek hacmidir. R_j her örneklemin mertebe toplamlarıdır.

8

Tam Rassel Tasarım- Tesadüf Parselleri için Kruskal Wallis H testi

Tarım Mertebe		İmalat	Mertebe	Hizmet Mertebe	
10	5	244	25	17	9.5
350	27	93	19	249	26
4	2	3532	30	38	15
26	13	17	9.5	5	3
15	8	526	29	101	20
106	21	133	22	1	1
18	11	14	7	12	6
23	12	192	23	233	24
62	17	443	28	31	14
8	4	69	18	39	16
$R_1=120$		$R_2=210.5$		$R_3=134.5$	

$$n_1 = n_2 = n_3 = 10 \quad n=30$$

9

Tam Rassel Tasarım- Tesadüf Parselleri için Kruskal Wallis H testi

Mertebe toplamlarına R_1, R_2, R_3 dersek

$$H = \frac{12}{30(31)} \left[\frac{(120)^2}{10} + \frac{(210.5)^2}{10} + \frac{(134.5)^2}{10} \right] - 3(31) = 99.097 - 93 = 6.097$$

$$H = \frac{12}{n(n+1)} \sum_{j=1}^p n_j (\bar{R}_j - \bar{R})^2$$

$\bar{R}_j$ J. örneğine karşılık gelen ortalama mertebe $\bar{R}$ ise tüm mertebelerin ortalamasıdır. Tüm örneklemlerin mertebeleri aynı olursa H istatistiği sıfır olurken, ortalama mertebeler arasındaki uzaklık arttıkça H değeri büyüyecektir

10

Tam Rassel Tasarım- Tesadüf Parselleri için Kruskal Wallis H testi

❑ Sıfır hipotezi geçerli iken H ın dağılımı tüm p örneklem hacmi 5 ten büyükken yaklaşık olarak (p-1) serbestlik dereceli ki-kare dağılımı gösterir.

Büyük H değeri farklı dağılım yerini yani alternatif hipotezin geçerliliğini işaret eder
Yani $H > \chi^2_{\alpha}$ ise H_0 reddedilir.

11

Tam Rassel Tasarım- Tesadüf Parselleri için Kruskal Wallis H testi

❑ Örnekte sd p-1 =2

Öyleyse tablodan 2 serbestlik dereceli ki
kare değeri

$$\chi^2_{0.05} = 5.99$$

H=6.097 olduğundan H_0 reddedilir

12

PARAMETRİK OLMAYAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER-10

Prof. Dr. Ali ŞEN

13

Tesadüf Blokları için Friedman'ın F_r testi

Tesadüf blokları ile karşılaştırılmak istenen p adet popülasyonun normal dağılımlı ve eşit varyanslı olmaları gerekmektedir. Bu varsayımlar sağlanmadığında p adet popülasyonu karşılaştırmak için Friedmanın F_r testi kullanılabilir

Varsayım :

- 1-Muameleler blok içindeki deney birimlerine rastgele atanmıştır.
- 2-Ki-kare dağılımının geçerli olması için ya blok sayısı (b) ya da muamele sayısı (p) 5 ten daha fazla olmalıdır.
- 3-Örneklemelerin seçildiği p popülasyonun dağılışı sürekli.

14

Tesadüf Blokları için Friedman'ın F_r testi

Bir pazarlamam şirketi üç farklı reklam tipinin görelî etkinliklerini karşılaştırmak istemektedir. (doğrudan posta, gazete ilanı ve dergi ilanı)

15 adet müşteri için her reklam tipi bir yıl boyunca uygulanmış ve her reklam tipine verilen yüzde tepki oranları kaydedilmiştir. ,

15

Tesadüf Blokları için Friedman'ın F_r testi

15 firmanın farklı ürün yapısı olduğundan bunların blok etkisi gözönünde bulundurulmalıdır.

Bu yüzden her firmanın içindeki (blok) gözlemler mertebelenir ve her reklam tipi için mertebe toplamaları hesaplanır.

16

Tesadüf Blokları için Friedman'ın F_r testi

Şirket	Doğrudan Posta	Mrtb	Gazete	Mrtb	Dergi	Mrtb
1	7.3	1	15.7	3	10.1	2
2	9.4	2	18.3	3	8.2	1
3	4.3	1	11.2	3	5.1	2
4	11.3	2	19.1	3	6.5	1
5	3.3	1	9.2	3	8.7	2
6	4.2	1	10.5	3	6.0	2
7	5.9	1	8.7	2	12.3	3
8	6.2	1	14.3	3	11.1	2
9	4.3	2	3.1	1	6.0	3
10	10.0	1	18.8	3	12.1	2
11	2.2	1	5.7	2	6.3	3
12	6.3	2	20.2	3	4.3	1
13	8.0	1	14.1	3	9.1	2
14	7.4	2	6.2	1	18.1	3
15	3.2	1	8.9	3	5.0	2
		$R_1=20$			$R_2=39$	$R_3=31$

17

Tesadüf Blokları için Friedman'ın F_r testi

H_0 = Üç tip reklam için tepki oranlarının dağılışı
eşittir

H_1 = En az bir olasılık dağılışının yeri farklıdır.

$$F_r = \frac{12}{bp(p+1)} \sum_{j=1}^p R_j^2 - 3b(p+1)$$

b= blok sayısı

p= muamele sayısı

R_j jinci muamelenin mertebe toplamı

18

Tam Rassel Tasarım- Tesadüf Parselleri için Kruskal Wallis H testi

- ❑ Tüm ortalama mertebeler aynı olsaydı F_r istatistiği sıfıra eşit olacaktı.
  - ❑ Sıfır hipotezi geçerli iken F_r istatistiğinin dağılımı yaklaşık olarak $(p-1)$ serbestlik dereceli ki-kare dağılımı gösterir.
- Büyük F_r değeri farklı dağılım yerini yani alternatif hipotezin geçerliliğini işaret eder
Yani $H > \chi^2_{\alpha}$ ise H_0 reddedilir.

19

Tesadüf Blokları için Friedman'ın F_r testi

Şirket	Doğrudan Posta	Mrtb	Gazete	Mrtb	Dergi	Mrtb
1	7.3	1	15.7	3	10.1	2
2	9.4	2	18.3	3	8.2	1
3	4.3	1	11.2	3	5.1	2
4	11.3	2	19.1	3	6.5	1
5	3.3	1	9.2	3	8.7	2
6	4.2	1	10.5	3	6.0	2
7	5.9	1	8.7	2	12.3	3
8	6.2	1	14.3	3	11.1	2
9	4.3	2	3.1	1	6.0	3
10	10.0	1	18.8	3	12.1	2
11	2.2	1	5.7	2	6.3	3
12	6.3	2	20.2	3	4.3	1
13	8.0	1	14.1	3	9.1	2
14	7.4	2	6.2	1	18.1	3
15	3.2	1	8.9	3	5.0	2
		$R_1=20$			$R_2 = 39$	$R_3 =31$

20

Tesadüf Blokları için Friedman'ın F_r testi

$$F_r = \frac{12}{(15)(3)(4)} [(R_1)^2 + (R_2)^2 + (R_3)^2] - (3)(15)(4)$$

$$F_r = \frac{12}{(15)(3)(4)} [(20)^2 + (39)^2 + (31)^2] - (3)(15)(4)$$
$$= 192.13 - 180 = 12.13$$

$$b = 15$$

$$p = 3$$

$$\alpha = 0.10$$

R_j jinci muamelenin   mertebe toplamı

21

Tesadüf Blokları için Friedman'ın F_r testi

$$F_r = \frac{12}{bp(p+1)} \sum_{j=1}^p b(\bar{R}_j - \bar{R})$$

Eğer tüm muamelelerin mertebeleri eşitse F_r değeri sıfır olacaktır. Ortalama mertebeler arasındaki uzaklık arttıkça test istatistiği büyür.

Örnek için $\chi^2_{0.10}$ $p-1=2$ serbestlik derecesi için

$$\chi^2_{0.10} = 4.605$$

$F_r = 12.13$ olduğundan H_0 reddedilecektir

22